

УДК 321.011(477):355.012(1-651.1)(470+571)
DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.33>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЯК ЧАСТИНА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Кубальський В.Н.,
кандидат юридичних наук, доцент
старший науковий співробітник
відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6127-5786>
e-mail: vladyslav.kubalskiy@gmail.com

Кубальський В.Н. Кримінально-правова охорона державного суверенітету як частина державної політики у сфері протидії злочинності в умовах збройної агресії росії.

У статті наведено аргументи щодо доцільності використання поняття «державна політика у сфері протидії злочинності», незважаючи на поширене застосування понять «кримінально-правова політика» та «державна політика у сфері боротьби зі злочинністю». Проаналізовано зміст поняття «державна політика у сфері протидії злочинності». Встановлено, що кримінально-правова охорона державного суверенітету належить в сучасних умовах до одного з найбільш пріоритетних напрямів державної політики у сфері протидії злочинності. Повномасштабна збройна агресія росії проти України 2022 р. обумовлює необхідність підвищення ефективності протидії кримінально протиправним посяганням на державний суверенітет.

У статті звертається увага на те, що охорону державного суверенітету України забезпечують не лише норми розділів I, IX, XIV, XV та XX Особливої частини Кримінального кодексу України, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на державний суверенітет. Закон України «Про санкції» дозволяє державі застосовувати спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності.

Автор констатує, що з урахуванням необхідності підвищення ефективності державної політики у сфері протидії злочинності в частині кримінально-правової охорони державного суверенітету в умовах збройної агресії рф відбувається подальша криміналізація діянь та диференціація кримінальної відповідальності, зокрема за підривну антидержавну діяльність та дії (посягання), які безпосередньо спрямовані на порушення, обмеження, підрив (ослаблення) або втрату державного суверенітету України, у тому числі державного суверенітету в інформаційній, економічній та інших сферах. Зроблено висновок про те, що прийняті після початку повномасштабного вторгнення рф 2022 р. новели кримінального законодавства стимулюють активність правоохоронних органів в аспекті запобігання та боротьби з конкретними видами кримінальних правопорушень.

Ключові слова: державний суверенітет, національна безпека, державна політика у сфері протидії злочинності, збройна агресія рф, криміналізація.

Kubalskiy V.N. Criminal law protection of state sovereignty as part of the state policy in the sphere of counteraction crimes in the context of the armed aggression of russia.

The article provides arguments regarding the expediency of using the concept of «state policy in the sphere of counteraction crimes», despite the widespread use of the concepts of «criminal law policy» and «state policy in the sphere of combating crime».

The content of the concept of «the state policy in the sphere of counteraction crimes» is analyzed. It has been established that the criminal law protection of state sovereignty belongs to one of the most priority direction of state policy in the sphere of counteraction crime. Russia's full-scale armed aggression

against Ukraine in 2022 makes it necessary to increase the effectiveness of countering criminally illegal encroachments on state sovereignty.

The article draws attention to the fact that protection of the state sovereignty of Ukraine is ensured not only by the provisions of chapters I, IX, XIV, XV and XX of the Special part of the Criminal code of Ukraine, which provide for criminal liability for encroachment on state sovereignty. The Act of Ukraine «On sanctions» allows the state to apply special economic and other restrictive measures (sanctions) for the purpose of protecting national interests, national security, sovereignty and territorial integrity of Ukraine, countering terrorist activities.

The author states that, taking into account the need to increase the effectiveness of state policy in the sphere of counteraction crimes in part of criminal law protection of state sovereignty in the context of armed aggression of the Russian Federation, there is further criminalization of acts and differentiation of criminal responsibility in particular for subversive anti-state activities and actions (encroachments) that are directly aimed at violation, limitation, undermining (weakening) or loss of the state sovereignty of Ukraine, including state sovereignty in the informational, economic and other spheres. It was concluded that the amendments to the criminal legislation adopted after the start of the full-scale invasion of the Russian Federation in 2022 stimulate the activity of law enforcement agencies in the aspect of preventing and combating specific types of criminal offenses.

Key words: state sovereignty, national security, state policy in the sphere of counteraction crimes, armed aggression of the Russian Federation, criminalization.

Постановка проблеми. Проблемам державної політики у сфері протидії злочинності приділяється в українській науці значна увага, оскільки їх дослідження має велике практичне значення, сприяє визначенню ефективних засобів протидії злочинності.

Виходячи зі змісту базових соціальних цінностей, що закладені в Конституції України, забезпечення основ державного суверенітету належить до одного з основних пріоритетів правотворчої політики [1, с. 13]. Державна політика у сфері протидії злочинності в умовах збройної агресії РФ передусім пов'язана з реалізацією пріоритетних напрямів розвитку кримінального законодавства й кримінально-правових засобів досягнення поставлених цілей і завдань. В ситуації збройної агресії РФ, посягання на Українську державу та її суверенність, коли В. Путін стверджує, що Україна не заслуговує на державний суверенітет, цілком обгрунтовано видається належність кримінально-правової охорони державного суверенітету до одного з пріоритетних напрямів державної політики у сфері протидії злочинності. Про наведене свідчать, зокрема, положення Закону України «Про національну безпеку України» 2018 р., Стратегії національної безпеки України 2020 р. та Стратегії забезпечення державної безпеки України 2022 р.

При реалізації державної політики у сфері протидії злочинності необхідно враховувати положення частини 3 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» 2018 р. про те, що до фундаментальних національних інтересів України належать передусім державний суверенітет і територіальна цілісність, демократичний конституційний лад, недопущення втручання у внутрішні справи України та інші. Відповідно до п. 9 ст. 1 цього Закону національною безпекою України визнається захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. А.В. Носач обгрунтовано зазначає, що «державний суверенітет і територіальна цілісність України справедливо визнано важливими складовими національної безпеки держави, а їх захист таким, що має носити цілеспрямований і випереджувальний характер» [2, с. 105].

Не викликає сумнівів пріоритетність захисту фундаментальних національних інтересів України та національної безпеки України в сучасних умовах. У п. 5 Стратегії національної безпеки України 2020 р. визначено, що пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і Законом України «Про національну безпеку України», є: відстоювання незалежності і державного суверенітету; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України; суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу; захист прав, свобод і законних інтересів громадян України; європейська і євроатлантична інтеграція [3]. У Стратегії забезпечення державної безпеки України, яка затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 р. № 56/2022, визначено, що забезпечення державної безпеки – створення умов для забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного

конституційного ладу й інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз Україні (п. 1) [4].

При цьому необхідно враховувати, що національна політика щодо національної безпеки весь час трансформується, розширюються різні сфери її впливу, до традиційних загроз додаються принципово нові, виникнення яких обумовлено розвитком міжнародних відносин, процесами глобалізації, військовою агресією Росії та іншими чинниками [5, с. 382]. В сучасних умовах серйозну загрозу українській державності, її суверенітету становить, як відомо, відкрита та повномасштабна збройна агресія РФ, окупація та анексія частини території України.

Стан дослідження. Дослідженню питань державної політики України у сфері протидії злочинності присвячені наукові праці В.І. Борисова, А.П. Закалюка, О.М. Костенка, О.Д. Максимів, А.А. Митрофанова, Є.Л. Стрельцова, П.Л. Фріса та інших вчених. Проте у наукових працях не приділялась належна увага аналізу державної політики протидії злочинності у сфері кримінально-правової охорони державного суверенітету.

Метою цієї статті є аналіз державної політики у сфері протидії злочинності в частині кримінально-правової охорони державного суверенітету в умовах збройної агресії РФ проти України.

Виклад основного матеріалу. В теорії кримінального права визначено, що кримінально-правова політика здійснюється в трьох формах: правотворчій, інтерпретаційній та правозастосовчій [6, с. 18]. П.С. Дагель запропонував визначати кримінально-правову політику як діяльність держави щодо протидії злочинності та водночас як певну ідею, якій така діяльність повинна підкорятися [7, с. 53–66].

В юридичній літературі достатньо широко застосовуються поняття «кримінально-правова політика» та «державна політика у сфері боротьби зі злочинністю». Виходячи з того, що Закон України «Про національну безпеку України», Стратегія національної безпеки України 2020 р., Стратегія забезпечення державної безпеки України 2022 р. використовують поняття «державна політика» та враховуючи семантику слів «боротьба» та «протидія», більш коректно використовувати словосполучення «державна політика у сфері протидії злочинності». Як відомо, поняття «протидія» є ширшим від поняття «боротьба», включаючи останнє як одну зі своїх складових.

У Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (схваленому Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023) використовується поняття «кримінальна політика». Таке термінологічне позначення державної політики у сфері протидії злочинності, яка за своєю сутністю є антикримінальною діяльністю, варто визнати помилковим.

А.П. Закалюк цілком слушно звертає увагу на те, що точніше говорити не про кримінально-правову, кримінологічну чи іншу політику, а про реалізацію державної політики щодо протидії злочинності кримінально-правовими, кримінологічними та іншими засобами [8, с. 219].

Повномасштабна збройна агресія Росії проти України 2022 р. обумовлює необхідність підвищення ефективності протидії кримінально-протиправним посяганням на національну безпеку України та державний суверенітет як одну з найбільш важливих її складових. Як слушно зазначає П.П. Богуцький, «національна безпека є особливим соціальним феноменом, який визначає безпекове існування людини, суспільства і держави, зміст якого має комплексні ознаки, що визначається безліччю найважливіших для людського буття цінностей та інтересів, які безумовно мають всезагальний характер. Відтак, кримінально-правова охорона такого соціального комплексу, що має багаторівневу структуру, може здійснюватися лише найбільш ефективними кримінально-правовими засобами, що визначає відповідний правовий режим» [9, с. 83].

П.П. Богуцький слушно звертає увагу на те, що «звернення до категорії суверенітету є закономірним стосовно концептуалізації права національної безпеки, адже суверенітет постає об'єктом національної безпеки як найважливіший національний інтерес, і внаслідок юридизації набуває чітких ознак об'єкта права національної безпеки. ... У сучасних умовах проблема національної безпеки вирішується за обставин, обумовлених для багатьох держав необхідністю захисту суверенітету і територіальної цілісності від збройної агресії» [10, с. 35, 44].

Нормативна складова кримінально-правової охорони, окрім іншого, втілює положення кримінально-правової політики стосовно національної безпеки і тут найбільш відчутним проявляється зв'язок між кримінально-правовою політикою держави і кримінально-правовою охороною національної безпеки [9, с. 83].

Державна політика у сфері протидії злочинності в умовах збройної агресії РФ проти України реалізується передусім у внесених змінах до законодавства України. Сфера національної безпеки вже

не перший рік є пріоритетним напрямком законотворчої діяльності в Україні. У 2022 р. після повномасштабного вторгнення РФ в Україну ухвалені відповідні закони – «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» та інші. Прийняті після повномасштабного вторгнення 2022 р. закони передбачали доповнення КК України статтями, спрямованими, зокрема, на посилення кримінально-правової охорони державного суверенітету в інформаційній сфері (частини 1, 3, 5, 6 ст. 111¹, 114², 436² КК). При цьому поза увагою не залишилися питання кримінально-правової охорони економічного суверенітету України (ч. 4 ст. 111¹, ст. 111² КК). Відтак, з урахуванням актуальних викликів, загроз та вимог сьогодення український законодавець поставив за мету посилити охорону державного суверенітету засобами кримінального права.

Найбільш суттєвих доповнень зазнали саме розділи I та XX Особливої частини КК України. Вказані зміни полягали, зокрема, у доповненні КК України новими статтями, що криміналізують певні суспільні небезпечні діяння або диференціюють відповідальність за посягання на державний суверенітет України, в тому числі в інформаційній та економічній сферах.

Внесені зміни до КК України викликали обґрунтовану критику з боку відомих представників кримінально-правової доктрини. Зокрема, на думку В.О. Навроцького, «уведення до кримінального закону статей, які передбачають здебільшого спеціальні та казуїстичні склади злочинів, у низці випадків означає пом'якшення відповідальності. За таких обставин працівники правозастосовних органів опиняються перед складною дилемою – чи застосовувати законодавчі новели та не зважати на їхню невідповідність цілям і завданням кримінального права в умовах війни, чи фактично ігнорувати нові статті, а застосовувати раніше чинні про загальні склади злочинів проти основ національної безпеки України» [11, с. 13].

Такий підхід вітчизняного законодавця видається у цілому виправданим та сприяє діяльності правоохоронних органів, попри певні недоліки та законодавчі помилки, які виступали предметом обговорень на численних науково-практичних заходах. Як слушно підкреслює О.М. Марін, «логічна реакція на виклики війни – ввести кримінальну відповідальність за нові форми поведінки або ж виокремити нові спеціальні норми, або ж іншим чином змінити правове регулювання, щоб воно стало більш ефективним, або більш пристосованим для цих умов, посилювало своє регулятивне та запобіжне значення (спрямоване на упорядкування потрібних для відбиття агресії відносин)» [12, с. 144]. За результатами проведеного Н.О. Антонюк дослідження констатується, що законодавець через внесення змін до розділу I Особливої частини кримінального закону провів криміналізацію (наприклад, ч. 1 ст. 111¹ КК України) та диференціацію кримінальної відповідальності (наприклад, ті склади колабораціонізму, які є привілейованими до державної зради) [13, с. 46-47].

В.О. Навроцький наводить фактори, які обумовлюють активність акторів законопроектів про доповнення КК України статтями про спеціальні норми та склади кримінальних правопорушень. Загальновизнаною є думка, що наявність таких норм дає змогу врахувати різноманітність посягань, їхню різну суспільну небезпеку. У такий спосіб демонструється увага законодавця до певних правозастосовних ситуацій. Також правозастосовні органи отримують відповідне орієнтування. Поява статей про спеціальні та казуїстичні склади кримінальних правопорушень часто є реакцією як на підставні, так і надумані нарікання працівників правоохоронних органів на відсутність чи недостатність правових засобів для протидії певним соціальним явищам [11, с. 17]. При цьому навряд чи викликає сумніви висновок про те, що статті про спеціальні норми та склади кримінальних правопорушень як положення кримінального законодавства стимулюють активність правоохоронних органів в аспекті запобігання та боротьби з конкретними видами кримінальних правопорушень.

Криміногенна обстановка в Україні характеризується підвищеною небезпечністю та поширеністю посягань на державний суверенітет з початку збройної агресії РФ проти України у 2014 р. З початку повномасштабної збройної агресії Росії проти України у 2022 р. вказані посягання набули більшого поширення. Так, з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну офіційно зареєстровано 6792 кримінально протиправних посягань, передбачених ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», 2535 – ст. 111 «Державна зрада», 5832 – ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», 770 – ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», 73 – ст. 113 «Диверсія», 74 – ст. 437 «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни» та 60 – ст. 436 «Пропаганда війни» КК України (станом на 14.07.2023) [14]. При цьому наведені статистичні показники щодо за-

реєстрованих кримінальних правопорушень відображають лише частину кримінально протиправних посягань на державний суверенітет України.

При цьому необхідно враховувати, що відповідальність за посягання на державний суверенітет передбачена не лише розділом I «Злочини проти основ національної безпеки України» Особливої частини КК України. Систему кримінально-правових норм, які забезпечують охорону державного суверенітету України, становлять положення розділів I, IX, XIV, XV та XX Особливої частини КК України. До посягань на державний суверенітет, крім кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, можуть належати, зокрема, створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260), незаконне перетинання державного кордону України (ст. 332²), захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341), пропаганда війни (ст. 436), планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), застосування зброї масового знищення (ст. 439), найманство (ст. 447) та інші. Зазначений перелік не є виключним. Варто зауважити, що серед зазначених посягань одні безумовно відносяться до кримінальних правопорушень проти державного суверенітету, інші – лише у певних випадках [15, с. 66]. Але в будь-якому випадку вказані положення КК України утворюють систему взаємопов'язаних кримінально-правових норм у сфері охорони державного суверенітету України.

Україна має суверенне право на захист суверенітету та територіальної цілісності, що закріплено, зокрема у Конституції України, Декларації про державний суверенітет України та загальновідомих нормах міжнародного права. Закон України «Про санкції» дозволяє державі застосовувати спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) щодо іноземної держави, іноземної юридичної особи, юридичної особи, яка знаходиться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нерезидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності (статті 1, 2). Підставами для застосування санкцій є, зокрема, дії іноземної держави, іноземної юридичної чи фізичної особи, інших суб'єктів, які створюють реальні та/або потенційні загрози національним інтересам, національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, сприяють терористичній діяльності та/або порушують права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства та держави, призводять до окупації території, експропріації чи обмеження права власності, завдання майнових втрат, створення перешкод для сталого економічного розвитку, повноцінного здійснення громадянами України належних їм прав і свобод (п. 1 ст. 3 зазначеного Закону).

П.Л. Фріс слушно звертає увагу на те, що незважаючи на тісний і нерозривний зв'язок кримінально-правової політики та кримінального права не політика у своєму русі йде за правом, пристосовуючись до його логіки й системи, а, навпаки, право розвивається в напрямі вироблених політичних установок, у реалізації яких воно покликане брати участь [16, с. 87, 562].

Вчені-правознавці звертають увагу на особливості державної політики у сфері протидії злочинності в умовах воєнного стану. Так, З.А. Загинеї-Заболотенко слушно констатує те, що «повномасштабна збройна агресія російської федерації, яка розпочалася в Україні 24.02.2022, зумовила зміну парадигми кримінально-правового реагування держави на вчинення, серед іншого, злочинів проти основ національної безпеки України» [17, с. 479].

В контексті обговорення державної політики у сфері протидії злочинності заслуговує на підтримку концептуальна ідея судді Верховного Суду Н.О. Антонюк про те, що «вочевидь завданням України є розроблення такої стратегії для відсічі ворогу, яка б дала змогу виявити зрадників та інших осіб, які вчиняють діяння, спрямовані на підрид національної безпеки України» [13, с. 38].

Заслуговує на увагу підхід відомого вченого-правознавця В.О. Навроцького, який вважає, що оптимальною моделлю, за якою має наставати кримінальна відповідальність за агресію РФ проти України, є модель кримінально-правової кваліфікації дій учасників злочинної організації. РФ в цілому (як сукупність державних та суспільних інституцій, громадян цієї держави), її владні органи становлять собою злочинну організацію. Існує безліч підтверджень того, що таким злочинним угрупованням є: РФ як держава у цілому; інститут президента РФ і консультативні та дорадчі органи, існуючі при ньому, зокрема, Рада безпеки РФ; Державна дума та Рада Федерації; воєнізовані формування, до яких, зокрема, відносяться Збройні сили РФ, Національна гвардія РФ тощо. Важливим є те, що всі такі утворення формують та виконують єдину політику, спрямовану на загарбання України, позбавлення її державного суверенітету та територіальної цілісності, геноцид щодо українського народу [18, с. 192-193].

Збройна агресія РФ проти української державності та її суверенітету суттєво впливає на державну політику у сфері протидії злочинності України в частині охорони державного суверенітету. Тому зміст такої політики в частині кримінально-правової охорони державного суверенітету залежить від природи війни Росії проти України, яка, на думку О.О. Мережка, полягає у наступному:

- 1) це агресивна війна, оскільки Росія вчиняє злочин агресії проти України;
- 2) це імперіалістична війна, оскільки Росія намагається відновити радянську/російську імперію;
- 3) це колоніальна війна, оскільки Росія намагається перетворити Україну на свою колонію;
- 4) це геноцидна війна, оскільки Росія вчиняє злочин геноциду проти Українського народу;
- 5) це терористична війна, оскільки Росія використовує терористичні методи ведення війни, спрямовані проти цивільного населення [19].

Необхідно підкреслити, що процеси криміналізації та декриміналізації являють собою серцевину кримінально-правової політики через яку, у першу чергу, проявляються основні принципи, цілі, напрямки кримінально-правової політики України [20, с. 366]. При обговоренні змісту державної політики протидії злочинності у сфері охорони державного суверенітету заслуговує на увагу діяльність членів робочої групи, яка готує проєкт нового КК України, що передбачає статтю 9.1.9. «Окупаційна діяльність»: Іноземець або особа без громадянства, яка на тимчасово окупованій території України: 1) надала державі-агресору допомогу у здійсненні акту агресії проти України або у підривної діяльності проти державної безпеки України; 2) організувала чи проводила незаконні вибори або референдум, 3) організувала чи проводила захід політичного характеру щодо реалізації або підтримки рішень чи дій держави-агресора, або взяла активну участь у такому заході, 4) впроваджувала стандарти освіти держави-агресора у закладах освіти або здійснювала освітню діяльність за такими стандартами у закладах освіти України, 5) здійснювала інформаційну діяльність, 6) провадила узгоджену з державою-агресором господарську діяльність в її інтересах, 7) передавала державі-агресору матеріальні ресурси чи інші активи, 8) внаслідок призначення чи обрання зайняла посаду в окупаційній адміністрації держави-агресора або підконтрольному державі-агресору самопроголошеному органі, який узурпував виконання владних функцій на тимчасово окупованій території України, або в установі чи організації, створеній такою адміністрацією чи таким органом, – вчинила злочин 5 ступеня [21].

Висновки. Кримінально-правова охорона державного суверенітету належить в сучасних умовах до одного з найбільш пріоритетних напрямів державної політики у сфері протидії злочинності. Охорону державного суверенітету України забезпечують не лише норми розділів I, IX, XIV, XV та XX Особливої частини Кримінального кодексу України, які передбачають кримінальну відповідальність за посягання на державний суверенітет. Закон України «Про санкції» дозволяє державі застосовувати спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності.

Враховуючи актуальні виклики, загрози та вимоги сьогодення український законодавець поставив за мету посилити охорону державного суверенітету засобами кримінального права. Прийняті після початку повномасштабного вторгнення РФ 2022 р. новели кримінального законодавства стимулюють активність правоохоронних органів в аспекті запобігання та боротьби з конкретними видами кримінальних правопорушень. Загалом можна констатувати, що з урахуванням необхідності підвищення ефективності державної політики у сфері протидії злочинності в частині кримінально-правової охорони державного суверенітету в умовах збройної агресії РФ відбувається подальша криміналізація діянь та диференціація кримінальної відповідальності за посягання на національну безпеку України, зокрема за підривну антидержавну діяльність та дії (посягання), які безпосередньо спрямовані на порушення, обмеження, підриг (ослаблення) або втрату державного суверенітету України, у тому числі державного суверенітету в інформаційній, економічній та інших сферах.

Список використаних джерел:

1. Правотворча політика України: *монографія* / В.М. Тернавська. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 120 с.
2. Носач А.В. Напрями вдосконалення стратегічного планування захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України. *Suprematia Dreptului = Верховенство Права: междунар. науч. журн.* 2019. № 2. С. 103–108.

3. Стратегія національної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
4. Стратегія забезпечення державної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> (дата звернення: 14.07.2023).
5. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення: *монографія* / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Львів: Сполом, 2020. 418 с.
6. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук*. Київ, 2005. 22 с.
7. Дагель П.С. Проблемы советской уголовной политики: *учеб. пособ.* Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 1982. 124 с.
8. Закалюк А.П. Теоретична характеристика та обґрунтування системи державної протидії проявам злочинності. *Право України*. 2012. № 1-2. С. 216–227.
9. Богуцький П.П. Правовий режим кримінально-правової охорони національної безпеки України. Кримінальне право в умовах глобалізації: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Одеса, 25 травня 2018 р.) / Кафедра кримінального права НУ «Одеська юридична академія». Одеса, 2018. С. 80–83.
10. Богуцький П.П. Теоретичні основи становлення і розвитку права національної безпеки України: *дис. ... д-ра юрид. наук*: 12.00.01 (081 – Право). Київ, 2020. 410 с.
11. Навроцький В.О. Загальні, спеціальні та казуїстичні склади кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України. *Право України*. 2022. № 11. С. 12–23.
12. Марін О.К. Чи був КК України готовий до війни? *Українська кримінальна юстиція в умовах війни: матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року)* / упорядник І.Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 142–147.
13. Антонюк Н.О. Зміни до злочинів проти основ національної безпеки: криміналізація чи диференціація кримінальної відповідальності. *Право України*. 2022. № 11. С. 37–48.
14. Статистична інформація про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень / Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 14.07.2023).
15. Кубальський В.Н. Державний суверенітет як об'єкт кримінально-правової охорони. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XIII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П.П. Михайленка (Київ, 30 листопада 2022 р.)* / [редкол.: В.В. Черней, С.Д. Гусарев, С.С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 64–67.
16. Фріс П.Л. Вибрані праці. Івано-Франківськ: Фоліант, 2014. 652 с.
17. Загиней-Заболотенко З.А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне покарання за окремі форми колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 479–482.
18. Навроцький В.О. Конструкція кримінальної відповідальності РФ, її очільників та їх клеветів за напад на Україну. *Українська кримінальна юстиція в умовах війни: матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 188–197.
19. Мережко О.О. Про сутність війни росії проти України. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid09GLM8fkkyPoWSFdZvugp6YAuzvPLPMrx1u8t8doLEZP2iTvBYoZfH7wCXCTtHjzLl&id=100061849483416 (дата звернення: 14.07.2023).
20. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України: *дис. ... д-ра юрид. наук*. 2005. К., 2005. 440 с.
21. Проект нового КК України (станом на 22.05.2023). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/05/22/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf> (дата звернення: 14.07.2023).